

Ярослава ДРОБЧАК,
доцент кафедри педагогіки та методики
початкового навчання Дрогобицького державного
педагогічного університету ім. Івана Франка

Використання малих жанрів фольклору на уроках трудового навчання у початкових класах

Народ, виховання і навчання — ці поняття взаємопов'язані, вони не існують одне без одного. Адже так повелося в історії людства, що кожен народ від покоління до покоління передає свій суспільний та соціальний досвід, духовне багатство як спадок старшого покоління молодшому. Народ завжди виступає вихователем, учителем молодшого покоління.

Педагоги, теоретики дитячої літератури неодноразово підкреслювали педагогічну цінність малих фольклорних жанрів для дітей. Загадки, прислів'я, приказки, казки, тощо є першою сходинкою до розуміння переносного значення слів, які сприяють формуванню у школярів образного мислення, відповідного ставлення до тих чи інших дій, подій, предметів тощо. В умовах розвитку національної школи головна мета трудової підготовки молодших школярів — формування творчої особистості учня, свідомого ставлення до праці. Різноманітні види трудової діяльності школярів розвивають в них трудові навички і вміння, вольові якості, переконання. Праця формує уяву про трудову діяльність дорослих, виховання поваги до праці людей. На уроках трудового навчання відбувається ознайомлення в навчальному процесі з трудовою діяльністю українського народу, місцевими традиціями, ремеслами, тощо.

І важливе місце із засобів впливу, не тільки на навчально-виховний процес молодших школярів, а й на формування в них трудових умінь, мають малі жанри фольклору. Особливо значущими були і залишаються такі жанри усної народної творчості, як казки, прислів'я, приказки, загадки, які успішно можна і слід використати в навчально-виховному процесі, зокрема на уроках трудового навчання.

До моменту вступу до школи дитина досягає достатнього рівня розвитку, набуває життєвого досвіду, щоб прилучитися до нової навчально-трудової діяльності. Праця як могутній чинник навчально-виховного процесу відображається через казки і загадки, прислів'я тощо. Зокрема, змальовані у казці працьовиті персонажі завжди розумні, чесні, правдиві, скромні, чемні, людяні, доброзичливі, а ледарі — хвалькуваті, брехливі, з черствим і холодним серцем, здатним на жорстокість і злочин. Герої казок за чесну, сумлінну працю одержують нагороду, а за бездіяльність зазнають покарання. Гульняїв і нероб народ часто засуджував. Казки, загадки, прислів'я, приказки посідають особливе місце у житті молодших школярів. Вони допомагають формувати їхню свідомість, моральні якості, риси характеру, ставлення до природи, до тваринного світу, трудової

діяльності, тощо. Використання на уроках трудового навчання малих жанрів фольклору відіграє не тільки виховну роль, а й збагачує дитячу мову, сприяє їхньому розумовому розвитку, формує трудові уміння. За змістом малі жанри фольклору важливі для молодших школярів ще і тим, що у них, як у дзеркалі, відбивається життя людей з усіма його особливостями. Можливо нічим не можна так ввести дитину у трудову діяльність, у розуміння ролі праці у житті людини, як пояснити ці поняття через прислів'я, приказки, загадки, казки тощо. Використання на уроках трудового навчання жанрів малого фольклору дає змогу підсилити новизну матеріалу, що вивчається, взаємозбагатити урок, зміцнити пізнавальний інтерес до уроку, стимулювати школярів до самостійності, творчості. Наведемо приклад уроку для учнів 1–2 класів.

Тема. Аплікація з паперу. Сюжетна аплікація "Осінь".

Мета. Продовжити роботу з папером і картоном; удосконалювати основні прийоми обробки паперу; привчати до економного використання цього матеріалу; навчити виготовляти аплікацію за прочитаною казкою; розвивати мовлення, мислення, фантазію, естетичні смаки; виховувати повагу до людей, любов до природи, привчати робити добрі справи.

Об'єкт праці: сюжетна аплікація "Осінь".

Обладнання: зразок аплікації та її інструкційна картка, кольоровий папір, шаблони частин аплікації, олівець, лінійка, ножиці, клей.

Хід уроку

I. Організація учнів до уроку.

Пролунав шкільний дзвінок.

Всіх покликав на урок.

Тож пора нам поспішати,

І старанно працювати.

– Як каже прислів'я: *Маленька праця краще за велике безділля.*

II. Оголошення теми та мети уроку.

– Сьогодні ми продовжимо роботу над аплікацією, навчимося відтворювати сюжет за прочитаною казкою.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Вступна розповідь-бесіда.

– На минулому уроці ми дізналися, що таке аплікація, і як виготовляти предметну аплікацію. Сьогодні, як я уже сказала, виготовлятимемо сюжетну аплікацію. Аплікацію, яка складається з двох і більше предметів, відтворює видуманий чи реальний сюжет, називають сюжетною. Зараз я прочитаю вам казку, будьте уважні.

Добродій і Лиходій

Жили на світі два чарівники Добродій і Лиходій. Добродій завжди намагався усім допомогти, часто приходив до лісової школи і розповідав звірам цікаві історії, навчав їх грамоти, залюбки грав з ними у різні ігри. А Лиходій тим часом хотів усім нашкодити.

Одного дня, після мандрівки лісом, Добродій намалював картину про природу і вирішив подарувати її своїм друзям. "Гарний буде подарунок, – подумав Добродій. – Завтра подарую її своїм друзям." Задоволений своєю роботою, він ліг спати. А коли прокинувся, то побачив, що малюнок з аркуша зник, біля нього лежав лише чистий аркуш паперу. Це Лиходій своїми злими чарами перетворив картину на білий папір. Мало того, він навіть усі фарби позбавив кольорів. Засумував Добродій. "Що мені робити?" – подумав він. І раптом згадав, що має кольоровий папір. "Ось, що мені допоможе! – вигукнув Добродій. – Я відтворю картину за допомогою аплікації. Але мені з цією роботою не впоратися", – подумав Добродій. Він просить нас у цьому йому допомогти. Ми не знаємо, що було зображено на тій картині. Але маємо загадки, які прислав нам Добродій: кожна загадка – це частина цілої картини.

2. Відгадування загадок.

Спочатку дізнаємося із загадки, яку назву дав Добродій своїй картині.

Без фарб і олівця розфарбувала деревця. (Осінь).

Тепер візьмемо білий аркуш паперу і промовимо такі слова:

Аркуше біленький, ану признавайся,
Хто там цікавий в тобі заховався?

Діти, хочете дізнатися, хто заховався у білому аркуші паперу. Слухайте і відгадуйте загадки:

Як прийшла до нас весна, то сказала так вона:

Вдягайся, землячко, у сорочку зелененьку.

(Травичка).

На літо одягається, а на зиму одягу цурається.

(Дерево).

В теплий дощик народився, парасолькою накритися,

Може б з лісу пострибав, якби другу ногу мав.

(Грибочок).

І світить нам, і гріє, ніщо без нього не росте,

І всяк йому радіє, радієш ти, радію я.

Радіють луки, поле, гай, радіє з краю в край земля,

А що за диво – відгадай. (Сонце).

Білосніжна вата, пливе вище хати.

А чим вата нижче, то і дощик ближче. (Хмаря).

(Після кожної відгадки вчитель вивішує на планшеті шаблони цих предметів).

Якщо приклеємо усі предмети на картоні, то побачимо, яку картину намалював Добродій для своїх друзів. (Вчитель демонструє зразок аплікації).

3. Аналіз зразка.

– З чого зроблено аплікацію?

– Перелічіть предмети, що зображені на аплікації.

Якого вони кольору?

– На якому матеріалі виготовлено аплікацію?

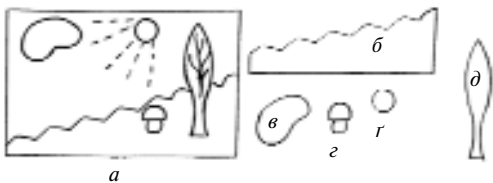
Якого він кольору?

– Де розміщено дерево, сонечко, грибочок, хмаринки?

(Повторення правил безпечної роботи з ножицями).

4. Послідовність трудових дій.

- Підготувати білий картон і кольоровий папір.
- На зеленому папері за шаблоном обмалювати травичку і дерево та вирізати їх.
- Аналогічно обмалювати і вирізати з коричневого паперу – грибочок, з жовтого – сонечко, з блакитного – хмаринку.
- Розкласти вирізані предмети на картоні в такій послідовності: травичка, дерево, грибочок, сонечко, хмаринка.
- Акуратно приклеїти ці предмети на картон.

IV. Фізкультхвилинка.

Зупиняємо урок –
Робимо зарядку.
Руки – вгору, руки – вниз.
Все в нас по порядку.
Руки – в боки – нахилийтесь,
Наче маятник хитайтесь.
Ми хвилинку відпочили,
І до роботи приступили.

V. Практична робота.

За потреби вчитель робить додатковий інструктаж щодо виконання кожного елемента аплікації і складання цілої композиції.

VI. Підсумок уроку. Оцінювання учнівських робіт.

Молодці, діти, думаю, що Добродій залишиться задоволений вашою роботою.

– Як Добродій назвав свою картину? Кому він хотів її подарувати? Що з нею сталося?

– Як ви думаете, чому так у казці названі герої?

– З чого ми виготовляли картину? Який матеріал для цього використали? Чи можна назвати цю аплікацію сюжетною? Чому?

Ви допомогли Добродію відтворити картину. А знаєте, як би сказав Добродій про вас:

– *Світ не без добрих людей.* А тепер послухайте інші прислів'я про добро і зло: *Добре діло роби сміло. Добре роби, добре й буде. Все добре переймай, а зла уникай. Хочеш собі добра, не роби нікому зла. Добро буде, зло руйнує. Добре слово не коштує грошей. Щоб тобі робили добро, роби добро іншим.*

Врятує світ добро

Врятує світ краса –
Завжди так говорили.
Тепер врятує світ лиш доброта,
Бо однієї вже краси занадто мало,
Бо стільки всюди зла –
Людина вже не та.
Тож, люди на землі!
Спішіть добро творити,
Щоб нам не згинуги у морі зла,
Щоб кожен міг серед краси прожити
У царстві справедливості й добра.

VII. Прибирання робочого місця.

Шановні дописувачі!

Готуючи статті до друку, просимо зважати на такі вимоги.

- Стаття має містити узагальнення Вашого власного досвіду або розкривати сутність розробленої авторської методичної системи.

- Розробки уроків або їх фрагменти можуть бути ілюстрацією використання досвіду чи авторських методичних знахідок учителя (для 1–2 класів – за новою програмою).

- Статтям, які містять перевірні завдання (тестові, контрольні тощо), обов'язково має передувати вступна частина, у якій розкривається сутність завдань, їх призначення, способи і місце використання та критерії оцінювання.

- У статтях обов'язково мають бути посилання на джерела, які автор використав під час підготовки матеріалу.

- Обсяг статті має бути не більше 10 сторінок комп'ютерного набору через 1,5 інтервали, 14 кеглем.

Не забувайте повідомляти місце роботи, посаду, контактний телефон, адресу.